

Wsparcie samorządu gminnego w dialogu obywatelskim w kontekście planowanego wydobycia gazu z łupków

Pilotaż programu "Razem o Łupkach"
w Mikołajkach Pomorskich

Raport z prac
Lokalnego Komitetu Dialogu
ds. inwestycji w poszukiwanie i wydobycie gazu z łupków
w gminie
Mikołajki Pomorskie

Toruń, wrzesień 2013

Organizator:

Projekt dofinansowano ze środków otrzymanych od:

**FUNDACJA
IM. STEFANA BATOREGO**

Patronat Honorowy:

**MIECZYŚLAW STRUK
MARSZAŁEK
WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO**

1. Wprowadzenie

Niniejszy raport jest podsumowaniem prac Lokalnego Komitetu Dialogu ds. inwestycji w poszukiwanie i wydobywanie gazu z łupków na terenie gminy Mikołajki Pomorskie.

Przeprowadzony proces dialogowy stanowi pilotaż programu "Razem o łupkach", który został uruchomiony z inicjatywy Marszałka Województwa Pomorskiego. Jego kolejne etapy będą realizowane na terenie trzech województw: kujawsko-pomorskiego, pomorskiego i warmińsko-mazurskiego. Projekt dialogowy w Mikołajkach Pomorskich przeprowadziła Pracownia Zrównoważonego Rozwoju, a finansowany był ze środków Fundacji im. Stefana Batorego.

Celem programu "Razem o łupkach", jest przeprowadzenie procesu dialogowego w zakresie szans i zagrożeń związanych z poszukiwaniem i wydobywaniem gazu łupkowego. Pierwszą gminą, która została objęta programem są Mikołajki Pomorskie, w województwie pomorskim, gdzie planowane są odwierty poszukiwawcze. Koncesję na poszukiwanie gazu z łupków w tym rejonie posiada Eni Polska sp. z o.o.

Podstawowy element procesu dialogowego to Lokalny Komitet Dialogu, który oparty jest na sprawdzonym w krajach Europy Zachodniej modelu grup roboczych czy „komórek planowania”.

Głównym założeniem procesu dialogowego jest włączenie wszystkich interesariuszy do wspólnego wypracowania decyzji odnośnie planowanych inwestycji. Do interesariuszy zaliczamy wszystkich bezpośrednio zainteresowanych poszukiwaniem i wydobywaniem gazu na danym terenie, jak i tych, na których te przedsięwzięcia mogą oddziaływać. Sposób działania LKD oraz doświadczenie zdobyte w tym procesie pozwolą samorządom w przyszłości samodzielnie prowadzić dialog odnośnie strategicznych dla samorządów inwestycji.

Działania w Mikołajkach Pomorskich składały się z kilku etapów. Pierwszym była diagnoza lokalna. W tym celu przeprowadzono w gminie badania społeczne, realizowane przez zespół kierowany przez dr Piotra Stankiewicza z Instytutu Socjologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Wyniki badań zaprezentowano na otwartym spotkaniu z mieszkańcami gminy, podczas którego rozpoczęto nabór do Lokalnego Komitetu Dialogu. Raport z badań stanowi odrębny dokument.

LKD to najważniejszy etap procesu dialogowego, który ma za zadanie włączenie wszystkich zainteresowanych poszukiwaniem i wydobywaniem gazu do wspólnego wypracowania decyzji odnośnie planowanej inwestycji. Do LKD mógł się zgłosić każdy mieszkaniec gminy.

LKD powołany w gminie Mikołajki Pomorskie składał się z przedstawicieli mieszkańców, lokalnego samorządu oraz firmy Eni Polska Sp z o.o. (poszukującej gazu w Mikołajkach Pomorskich).

Skład Lokalnego Komitetu Dialogu (kolejność alfabetyczna):

1. Piotr Charkiewicz (Radny Gminy Mikołajki Pomorskie)
2. Maciej Fuks/ Łukasz Gędek/ Marek Maciejewski/ Sławomir Pudłocki (Eni Polska Sp. z o.o.)
3. Katarzyna Grudzień (Eni Polska Sp. z o.o.)
4. Krzysztof Koliński (Przewodniczący Rady Gminy Mikołajki Pomorskie)
5. Kazimierz Kulecki (Wójt Gminy Mikołajki Pomorskie)
6. Leon Lewandowski
7. Brygida Podlaska (Pełnomocnik Wójta ds. dialogu)
8. Leon Rumierz
9. Anna Sztym
10. Krzysztof Woelk
11. Marek Woelk
12. Wojciech Zielonka

Moderator: Paweł Kołacz

Mediator: Konrad Sobczyk

Koordynator Projektu: Piotr Wielgus

Lokalny Komitet Dialogu w Mikołajkach Pomorskich spotykał się 8 razy. Interesariusze procesu rozmawiali ze sobą łącznie przez 24 godziny. Spotkania miały charakter informacyjny: omówienie technologii, spotkania z ekspertami odnośnie regulacji prawnych, zagadnień geologicznych, hydrogeologicznych czy wpływów inwestycji na środowisko, jak również

warsztatowy: wypracowanie modelu komunikacji w sprawie inwestycji, czy negocjacyjny: korzyści dla gminy i mieszkańców. Wśród zaproszonych ekspertów LKD gościli:

- mec. Anna Piotrowska - Kancelaria Prawna SSW Spaczyński, Szczepaniak i Wspólnicy S.K.A.
- mgr Sławomir Lorenc - hydrogeolog - Firma Projektowo - Konsultacyjna HYDROS
- Alicja Karczewska - główny specjalista, Wydział Zapobiegania i Naprawy Szkód w Środowisku oraz Informacji o Środowisku i Zarządzania Środowiskiem, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Gdańsku
- Małgorzata Maria Klawiter-Piwowska - Pełnomocnik Marszałka Województwa Pomorskiego ds. Gazu Łupkowego

Wybrani eksperci zostali wskazani przez mieszkańców, uczestników Lokalnego Komitetu Dialogu.

Rezultatem prac LKD jest umowa społeczna, której treść stanowi ostatni rozdział niniejszego raportu.

Wszystkie cytaty użyte w niniejszym raporcie, pochodzą z raportu z przeprowadzonych badań społecznych w gminie Mikołajki Pomorskie i stanowią wypowiedzi mieszkańców gminy i przedstawicieli firmy Eni Polska Sp. z.o.o.

2. Mapa problemu

Poniższy rozdział opisuje sytuację wyjściową dla prac Lokalnego Komitetu Dialogu w Mikołajkach Pomorskich wokół poszukiwania i wydobywania gazu z łupków w oparciu o badania przeprowadzone w kwietniu 2013r. w ramach projektu „Razem o łupkach”. Koncentruje się ona w szczególności na określeniu potencjalnych trudności, które mogą hamować dialog między reprezentantami władz gminy, mieszkańców oraz firmy ENI.

Do analizy sytuacji zostało użyte tzw. „koło Ch. Moore’a”. Jest to narzędzie, które pozwala na:

- opisanie kwestii, które będą poddane dyskusji,
- unikanie definiowania problemu w kategoriach wartości,
- utrzymanie koncentracji stron negocjacji na problemach a nie na osobach,
- koncentrowanie stron procesu negocjacyjnego na interesach, nie na stanowiskach,
- budowanie zrozumienia dla interesów pozostałych stron,
- uzyskanie zgody co do tego, jakie dane są istotne,
- wypracowanie rozwiązań zaspokajających potrzeby wszystkich stron,
- stworzenie scenariusza spotkań dla Lokalnego Komitetu Dialogu w Mikołajkach Pomorskich.

2.1 „Koło Moore’a” – opis narzędzia

Christopher Moore jest znanym, światowej sławy mediatorem, moderatorem, projektantem systemów zarządzania konfliktami. Stale współpracuje ze strukturami rządowymi oraz licznymi firmami i organizacjami pozarządowymi w USA. W swoim podręczniku do mediacji „The Mediation Process. Practical Strategies for Resolving Conflicts.” proponuje ekspertom (mediatorom, moderatorom) zaproszonym do wspierania procesu negocjacyjnego sposób analizy sytuacji wyjściowej w formie „koła konfliktu”. Zdaniem Ch. Moore’a należy przyrzeć się rzeczywistości negocjacyjnej w pięciu wymiarach:

- **relacji** między stronami,
- **wartości** przez nie wyznawanych,
- **danych**, którymi dysponują,
- **interesów** stron,
- oraz **strukturze sytuacji**.

2.1.1 Wymiar relacji

Według Ch. Moore'a źródłem trudności, które mogą pojawić się w procesie negocjacyjnym może być zła lub w ogóle brak komunikacji. Jej przyczyną mogą być stereotypowe postrzeganie, błędne założenia lub wcześniejsze złe doświadczenia. Dodatkowym utrudnieniem są silne emocje oraz powtarzające się negatywnie zachowania.

2.1.2 Wymiar wartości

Paul Watzlawick, jeden z twórców konstruktywizmu, pisał „Nie mamy do czynienia z rzeczywistością lecz z jej obrazami/znaczeniami. Liczba znaczeń jest przeogromna”. W tym wymiarze warto przyjrzeć się, w jaki sposób styl życia, światopogląd, religia, kultura kształtuje postawę stron negocjacji wobec sytuacji oraz pozostałych uczestników procesu. Zdaniem Ch. Moore'a wartości się nie negocjuje, wartości się uznaje i szanuje. Natomiast w procesie negocjacji nie można dopuścić, żeby problem był definiowany w kategoriach wartości.

2.1.3 Wymiar danych

Ch. Moore sugeruje mediatorom i moderatorom, żeby przed rozpoczęciem procesu negocjacyjnego sprawdzili najpierw, co wiedzą wszystkie strony, skąd mają wiedzę i w jaki sposób ją interpretują. Ważne jest, żeby ustalić obszar wiedzy wspólnej, gdzie informacje się różnią oraz jakich danych brak. Czasem źródłem napięcia mogą być również błędne informacje, naukowa niepewność i trudność przewidywania scenariuszy przyszłości w oparciu o oceny ekspertów.

2.1.4 Wymiar interesów

Częstym problemem w negocjacjach jest skupienie się stron na swoich stanowiskach i dążenie do rozwiązania jakiegoś problemu w jeden określony sposób. Kończy się to często brakiem porozumienia lub rozwiązaniem kompromisowym, jak w anegdocie o dwóch siostrach. Każda z nich chciała pomarańczę, a że nie mogły dojść porozumienia w ostateczności podzieliły ją na pół. Następnie jedna z sióstr obrała swoją część pomarańczy i zjadła mięsz, ponieważ chciało się jej pić. Druga natomiast obrała pomarańczę, wzięła skórkę, a mięsz wyrzuciła, ponieważ chciała upiec ciasto.

Zadaniem mediatora, moderatora jest wydobycie ze stanowisk i nazwanie rzeczywistych interesów stron, żeby mogły uniknąć tego, co przydarzyło się opisanym wyżej siostram. Ch. Moore zachęca do spojrzenia na interesy na trzech płaszczyznach: rzeczowej, proceduralnej oraz psychologicznej. W opisanym przez niego trójkącie satysfakcji interesy rzeczowe to np. pieniądze, czas, ziemia, droga; interesy proceduralne to np. sposób prowadzenia negocjacji, sposób podejmowania decyzji, rodzaj komunikacji itp.; interesy psychologiczne to np. szacunek, zaufanie, poczucie własnej godności. Zdaniem Ch. Moore'a, żeby negocjacje zakończyły się pozytywnie, wypracowane rozwiązania muszą obejmować interesy stron z wszystkich tych płaszczyzn.

2.1.5 Wymiar struktury sytuacji

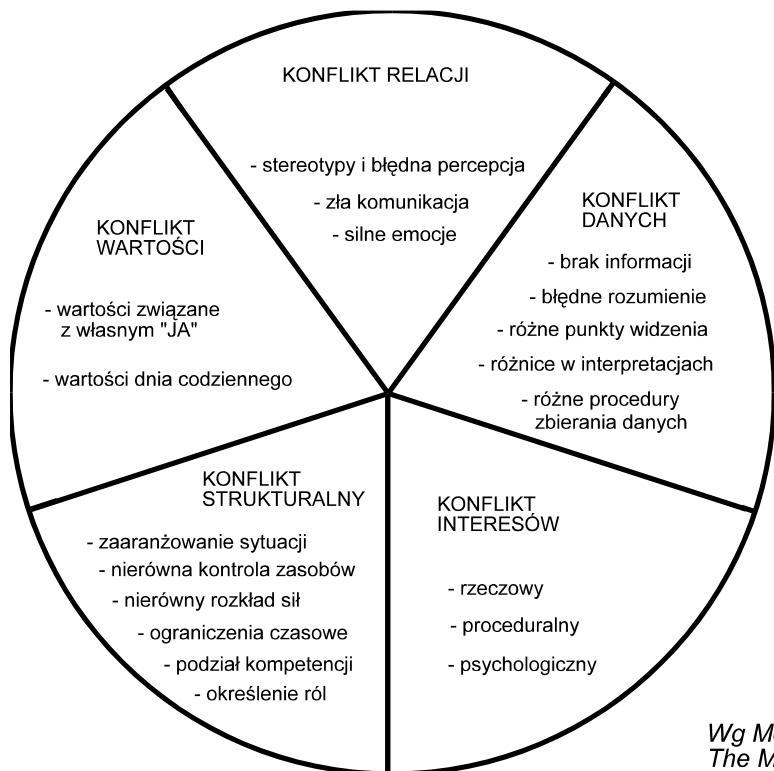
Analiza struktury sytuacji jest często dla mediatorów i moderatorów wskazówką w określeniu kwestii, zagadnień, których omówienie i znalezienie rozwiązań, pozwala na pomyślne zakończenie negocjacji.

W tym wymiarze warto się przyjrzeć następującym zagadnieniom:

- kto definiuje sytuację,
- jaki jest rozkład sił i władzy,
- dostęp i dystrybucja zasobów,
- reprezentacja interesów szerokich grup przez jednostki, dylemat zdrajcy i bohatera,
- umocowanie przedstawicieli,
- ograniczenia czasowe.

Zdaniem Ch. Moore'a proces negocjacyjny ma szansę powodzenia wtedy, gdy: uda skupić się uwagę strony na problemach wynikających ze struktury sytuacji, poszukiwaniu rozwiązań opartych o ich interesy, zbudowaniu zgody co do poziomu wiedzy potrzebnej do podjęcia decyzji oraz stworzeniu warunków do komunikacji wolnej od stereotypów, uprzedzeń i braku poszanowania wartości.

Schemat „koła konfliktu”. Ch. Moore’a

Wg Moore, C.W. (1986).
The Mediation Process

2.2 Koło Moore'a a proces negocjacyjny wokół poszukiwania i wydobycia gazu z łupków w Mikołajkach Pomorskich

2.2.1 Wymiar struktury sytuacji

1) Gmina Mikołajki Pomorskie jest gminą typowo rolniczą. Jej potencjałem są walory przyrodnicze, które pozwalają mieszkańcom na prowadzenie niewielkich gospodarstw agroturystycznych.

„Jest to gmina typowo rolnicza, nie ma przemysłu ani dużych przedsiębiorstw, (...), dzięki temu mamy ładną okolicę, jeziora, lasy, rolnictwo (...). Są małe gospodarstwa i wielkie gospodarstwa wprowadzające innowacje, świetnie prosperujące. [urzędnik]

Inwestycja związana z poszukiwaniem i wydobyciem gazu z łupków wywołała napięcia wśród mieszkańców związane ze **zmianą charakteru okolicy**. Na pierwszym planie pojawiły się pytania o korzyści, jakie będzie miała z tego gmina i mieszkańcy oraz o sposób ich dzielenia.

Jeżeli będą pojedyncze osoby z tego korzyści miały to pozostali będą mogli czuć się oszukani (...). Ktoś po znajomości sprzeda na przykład ziemię pod drogę, a jego sąsiad już nie, tylko straci, to może rodzić to konflikty. [radny]

Pojawienie się przemysłu wiąże się nie tylko ze zmianą krajobrazu, ale również większym hałasem, ruchem na drogach. W związku z tymi zmianami okolicy, strat obawiają się mieszkańcy prowadzący gospodarstwa agroturystyczne.

2) Rozpoczęcie poszukiwań gazu z łupków w gminie Mikołajki Pomorskie sprawiło, że pojawił się **nowy podmiot chcący korzystać z zasobów naturalnych** (woda, gleba, przyroda). Zmiana ta sprawiła, że mieszkańcy zaczęli się niepokoić, jaki wpływ będzie miało pojawienie się firmy ENI i wydobywanie gazu z łupków na ich sposób korzystania z zasobów natury.

„Przeraża to, że będzie szło 3,5 km w dół, że później będą poziome odwierty, co się z nami tu będzie działo, czy będziemy mieli wodę, czy nam ta woda nie zginie, to jest pytanie zasadnicze (...). Czy za te 10, 15 lat nasze dzieci nie będą chorowały bo wiadomo, że to jest chemia.” [radny]

„Kto nam da gwarancję, że wszystko będzie ekologicznie, czy natura nie ucierpi.” [radny]

3) **Infrastruktura drogowa** była kłopotem mieszkańców zanim pojawiła się firma ENI.

„Największy problem to zły stan dróg albo ich brak, to powinno być na pierwszym miejscu w myśleniu o wszystkich inwestycjach. Jest ciężko namówić inwestorów żeby tutaj inwestowali, drogi są wąskie, nieprzejezdne. W każdej gospodarce drogi są jakby układ krwionośny.” [radny]

Słaba jakość dróg oraz potencjalne zwiększenie natężenia ruchu budzą w mieszkańcach niepokój, że nowa inwestycja przysporzy im więcej trudności w codziennym funkcjonowaniu.

4) Źródłem niepokojów mieszkańców Mikołajek Pomorskich są obecne **regulacje prawne**. *„Tak ryzykujemy (...). A co my mamy do powiedzenia, jak to wszystko odgórnie jest ustalane (...). Jak wydadzą pozwolenie to my możemy sobie flagę pomachać i tyle” [mieszkaniec]*

„Gmina nie ma żadnych instrumentów: geologia, koncesje, nic nie możemy, tylko stać i patrzeć im na ręce”. [urzędnik]

Problemem dla wszystkich stron jest również brak regulacji w obszarze rozwiązań dotyczących podatków.

„Korzyści dla gminy to podatki, tylko kto będzie trzymał na tym rękę, gmina czy państwo? Czy korzyści nie będzie miało państwo, a my samych strat nie poniesiemy. Jeżeli większość podatków będzie wpływać do państwa, nie do gminy, to nic nie skorzystamy”.
[radny]

5) Potencjalną trudnością dla procesu negocjacyjnego w Mikołajkach Pomorskich jest brak tradycji udziału mieszkańców w procesie konsultacji społecznych.

„Ciężka jest współpraca tutaj z ludźmi (...). Jak się organizowało spotkania z ludźmi to kilka osób przychodziło na tysiąc mieszkańców. Nie ma tak zaangażowania ludzi, żeby przyszli i nam sami powiedzieli zrobmy to”. [mieszkaniec]

„Mieszkańcy Mikołajek Pomorskich w dużym stopniu skupieni są na sobie, każdy dba o to, co jest związane bezpośrednio z jego interesem”. [mieszkaniec].

Miało to swoje odzwierciedlenie w procesie rekrutacji do grupy Lokalnego Komitetu Dialogu, gdzie mieszkańców, którzy zgłosili się do LKD było zaledwie kilku.

6) Reprezentanci uczestniczący w rozmowach zmagają się z dylematem zdrajcy/bohatera, który występuje w wielu procesach konsultacyjnych, w których strony negocjują w imieniu szerszych grup. Oczekiwaniem grupy jest, by ich przedstawiciel zabezpieczył ich interesy w największym możliwym stopniu, a nawet więcej – by osiągnął dokładnie to, czego od niego oczekują. W trakcie uzgodnień dokonuje się jednak istotna zmiana na poziomie poznawczym: reprezentanci dowiadują się więcej na temat perspektywy innych stron, struktury problemu czy obiektywnych uwarunkowań (np. technicznych czy formalnych) i zmieniają swoją optykę, w związku z czym istotny dla powodzenia takiego procesu jest **przepływ informacji** między grupą negocjującą a jej zapleczem oraz ustalenie **sposobu podejmowania ostatecznych decyzji**.

2.2.2 Wymiar interesów

Analiza wymiaru struktury sytuacji pozwala na określenie obszarów, które powinien objąć proces konsultacji społecznych wokół poszukiwania i wydobycia gazu z łupków przez firmę ENI na terenie gminy Mikołajki Pomorskie. (oddziaływanie na środowisko, korzystanie z zasobów naturalnych, infrastruktura drogowa, korzyści dla gminy, przepływ informacji, podejmowanie decyzji, regulacje prawne)

Diagnoza interesów stron ma pozwolić na wyjście poza stanowiska i skupienie się na rozwiązaniach, które będą akceptowalne dla wszystkich stron.

Interesy Mieszkańców

Głównym celem Mieszkańców jest utrzymanie i podniesienie jakości życia. Z inwestycją wiążą nadzieje na nowe miejsca pracy, tańszy gaz, szansę dla młodych mieszkańców i zatrzymanie ich odpływu do miast. Mieszkańcy chcą być pewni, że utrzymają swoje dotychczasowe źródła zarobkowania z rolnictwa, hodowli zwierząt, agroturystyki. Ważnym dla nich aspektem jest ekologiczne bezpieczeństwo inwestycji. Poza tym myślą o energetycznym bezpieczeństwie kraju.

„Jeśli będzie to dobrze zorganizowane to jest to ważne ze względu na bezpieczeństwo energetyczne państwa i tańszy gaz dla ludzi”. [mieszkaniec]

W kontekście planowanej inwestycji związanej z poszukiwaniem i wydobywaniem gazu z łupków chcieliby być traktowani przez władze samorządowe, inwestora, władze państwowe jako szanowany partner, który ma dostęp do informacji i wpływ na podejmowane decyzje.

„Ten gaz będzie tutaj wydobywany 5, 10 lat, może dłużej a później firma sobie pójdzie a ludzie zostaną (...) nie można przyjść z butami, zrobić biznes nie zważając na to, że tutaj ludzie mieszkali do tej pory (...). Jeśli firma podchodzi poważnie, to powinna brać pod uwagę to, co myślą mieszkańcy, pytać, a może nawet i pomagać, żeby przekonać do tego, że będzie nam się razem żyło w miarę i jeszcze na tym skorzystać”. [radny]

Interesy Władz Gminy

„Jesteśmy nastawieni na innowacyjność, z tym że staramy się zwracać uwagę żeby to było ekologiczne (...). Jesteśmy za postępem i chcielibyśmy żeby gmina była bogatsza”. [urzędnik].

„Gaz łupkowy jest potężnym źródłem energii i pozyskiwania środków finansowych z drugiej strony wiąże się na pewno z jakimiś skutkami negatywnymi (...) trzeba wyważyć co jest bardziej korzystne”. [mieszkaniec]

Dla władz gminy Mikołajki Pomorskie inwestycja w gaz łupkowy jest szansą na rozwój gminy. Władze mają nadzieję na wzrost dochodu, polepszenie infrastruktury oraz przyciąganie innych inwestorów. Kluczowe jest również ekologiczne bezpieczeństwo inwestycji. Reprezentanci gminy chcieliby uniknąć podejrzeń mieszkańców o to, że zgodzili się na inwestycje w związku z osobistymi korzyściami i bycia wykluczonym ze społeczności lokalnej.

W kontekście planowanej inwestycji związanej z poszukiwaniem i wydobywaniem gazu łupkowego chcieliby być traktowani przez mieszkańców, inwestora, władze państwowe, jako szanowany partner, który ma dostęp do informacji i wpływ na podejmowane decyzje.

Interesy firmy ENI

„Naszym celem jest bycie dobrym sąsiadem dla społeczności lokalnych (...). Wszyscy jedziemy na tym samym wózku – ważny jest sprawiedliwy podział odpowiedzialności i korzyści między interesariuszy, nie należy stawiać swojej korzyści przed korzyściami innych stron”. (pracownik ENI)

Głównym celem firmy ENI jest pogodzić z jednej strony interesy firmy związane z osiągnięciem zysku z inwestycji, tym zyskiem są zarówno pieniądze, jak i stworzenie nowej dobrej praktyki, dobry PR. Z drugiej strony firma ENI chce być postrzegana jako dobry sąsiad, który potrafi dobrze współpracować z gminą, mieszkańcami i działać z pożytkiem dla swojej nowej społeczności lokalnej.

Przy realizacji inwestycji dla firmy ważne są również dobre warunki logistyczne i techniczne. W kontekście planowanej inwestycji związanej z poszukiwaniem i wydobywaniem gazu łupkowego chcieliby być traktowani przez mieszkańców, inwestora, władze państwowe, jako szanowany partner, który ma dostęp do informacji i wpływ na podejmowane decyzje.

2.2.3 Wymiar danych

„Z powodu braku informacji, rozmowy to często domysły i próba ich weryfikacji dzięki innym” [softys]

Z badań przeprowadzonych w kwietniu 2013r. w ramach projektu „Razem o łupkach” wynika, że z jednej strony znaczna część mieszkańców dopiero dowiaduje się o poszukiwaniach gazu z łupków w Mikołajkach Pomorskich, z drugiej strony ci, co wiedzą o tej inwestycji wciąż mają za mało wiarygodnych informacji. Niewielka liczba osób poznała technologię poszukiwania i wydobywania gazu z łupków, którą firma ENI prezentowała na dwóch spotkaniach. Głównym źródłem informacji mieszkańców są przekazy medialne oraz Internet. Dodatkową trudnością dla procesu negocjacyjnego jest brak polskiego doświadczenia z wydobywaniem gazu z łupków i prowadzeniem dialogu o wydobywaniu tego rodzaju gazu.

Zadaniem dla osób prowadzących ten proces jest stworzenie wspólnej bazy danych, akceptowanych przez wszystkie strony i umożliwiających podjęcie świadomej decyzji.

2.2.4 Wymiar relacji

Poważnym źródłem napięcia wokół inwestycji poszukiwania i wydobycia gazu łupkowego w gminie Mikołajki Pomorskie jest **słaba komunikacja między mieszkańcami, władzami gminy i inwestorem.**

„Nikt nic nie mówił, nie pytał. Teraz dopiero jak tą płytę położyli, drogę”[mieszkaniec]

„My jako mieszkańcy też chcemy wiedzieć wcześniej to co wiedzą ci którzy te próbne odwierty robią. Niech powiedzą, że to będzie strasznie śmierdziało albo że zanieczyści środowisko, że wody nie będzie (...). Niech to nam wytłumaczą, ktoś niech z nami rozmawia”. [radny]

Mieszkańcy Mikołajek Pomorskich dowiedzieli się o działaniach firmy ENI związanych z poszukiwaniem gazu z łupków w gminie w większości, gdy firma pojawiła się na terenie gminy i rozpoczęła prace przygotowawcze. Dotyczy to przede wszystkim mieszkańców ulicy Partyzantów, która znajduje się przy odwiercie poszukiwawczym. Mieszkańcy działający w strukturach gminy dowiedzieli się o planowanych działaniach na jednej z sesji Rady Gminy, pozostali mieszkańcy wskazują, że informacja do nich nie dotarła.

Na spotkaniach organizowanych przez firmę ENI pojawiło się niewielu mieszkańców. Jako powody braku frekwencji osoby biorące udział w badaniach wskazują - z jednej strony na brak dostatecznej informacji o spotkaniu, z drugiej na brak zainteresowania tematem.

Dla procesu negocjacji hamujące może być **stereotypowe postrzeganie firmy ENI** przez mieszkańców.

„Żeby to było z korzyścią dla mieszkańców naszej gminy to ja bym był nawet i za tym, ale tutaj kto się wzbogaci na tym gazie (...). Koncerny wezmą pieniążki, a my ucierpimy, może ucierpimy.” [radny]

„To wszystko ładnie wygląda na obrazkach, gwarancje tego szefa (...) ale jak to będzie naprawdę nikt nie wie.”[mieszkaniec]

„Firma zainwestowała, zrobiła plac, strażakom zakupiła trochę sprzętu, wyremontowała nam drogę (...). Chcą nas przekonać żebyśmy byli za inwestycją” [mieszkaniec]

„Mam pewne obawy jeżeli chodzi o ochronę środowiska, żeby chęć zrobienia pieniędzy przez firmę nie spowodowała szkód.(...). Boję się tylko tego, że ktoś będzie tak zachłanny, że nie będzie chciał przeznaczyć części pieniędzy żeby zabezpieczyć prawidłowo tego wydobycia..” [urzędnik]

Innym czynnikiem mogącym mieć negatywny wpływ na negocjacje jest **błędne postrzeganie przez mieszkańców roli samego procesu konsultacyjnego oraz moderatorów**. W odczuciu mieszkańców moderatorzy zostali opłaceni przez firmę ENI, a sam proces jest „mydleniem oczu”.

„Oglądałam program, że koło Poznania mieszkańcy się nie zgodzili, a mimo tego odwierty robili (...) No i po co jest ta gadka, po co te zebrania jak i tak zrobią jak będą chcieli (...). A jak było z autostradami, ludzie też nie chcieli to wywłaszczyli.” [mieszkaniec]

Cieniem na proces konsultacji mogą położyć się złe doświadczenie mieszkańców i władz gminy w związku z remontem przez PKP torów i przejazdu kolejowego.

„Tego się obawiam z gazem łupkowym, że przyjdzie firma potraktuje nas przedmiotowo (...) a wy tu później zróbcie sobie z tym porządek. Ja się obawiam, że znowu ktoś nam zrobi taki bałagan jak przy przejeździe kolejowym, a my się później będziemy męczyli (...)” [mieszkaniec]

2.2.5 Wymiar wartości

Poszukiwanie i wydobywanie gazu z łupków nie wywołało w Gminie Mikołajki Pomorskie takich sporów ideologicznych, jak w innych miejscach, gdzie planowane są tego rodzaju inwestycje. Potencjalną trudnością wynikającą z poziomu wartości może być ujawniony w trakcie badań oraz spotkania otwarcia, podział na swoich (mieszkańcy gminy) i obcych (firma ENI i moderatorzy).

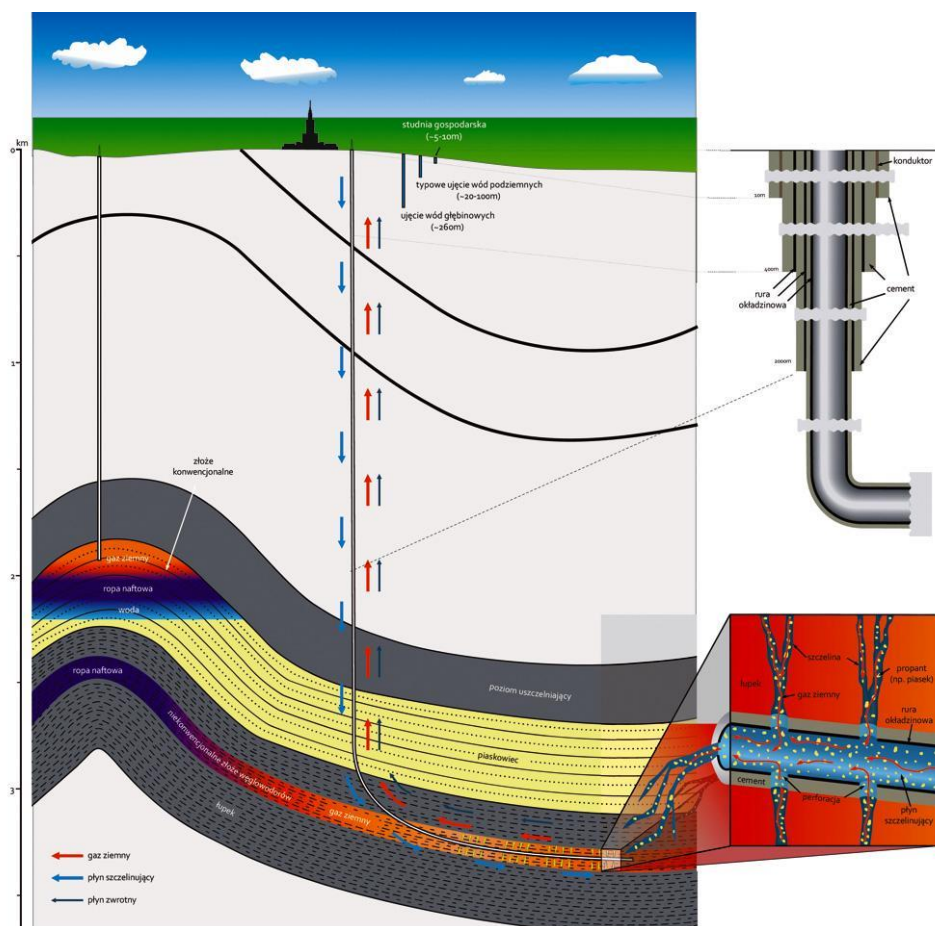
„Wy tutaj będziecie 30, 40 lat i się zabierzecie. A my zostaniemy jak tacy Indianie w Ameryce ze zniszczonym środowiskiem i z dziurami (...). Ja nie jestem przeciwny, tylko musimy mieć odpowiedzi konkretne, bo dzisiaj to tak: „to są fajne pytania na następne spotkanie”, a na następnym spotkaniu będzie to samo. A my czujemy że próbujecie nas zrobić jak takie małe dzieci, pogadamy, pogadamy (...), ale to jest nasz teren, my tu mieszkamy (...). Wy jak nie znajdziecie gazu to was nie ma, a my tu zostajemy i stąd te nasze obawy, wątpliwości i pytania.” [mieszkaniec]

3. Kluczowe zagadnienia

3.1 Technologia poszukiwań i wydobycia gazu z łupków oraz oddziaływanie na środowisko

Kwestie środowiskowe to najważniejszy obszar związany z wydobyciem / poszukiwaniem gazu łupkowego. Ochrona środowiska naturalnego i miejsc życia mieszkańców okazała się kluczowa w pracach LKD. Mieszkańcy pytali: *“Kto nam da gwarancję, że wszystko będzie ekologiczne, czy natura nie ucierpi”*. Dlatego pracę Lokalnego Komitetu Dialogu rozpoczęto od pozyskania wiedzy na temat gazu z łupków i technologii jego wydobycia.

Gaz z łupków (ang. shale gas) to naturalny gaz ziemny wydobywany z drobnoziarnistych skał ilasto-mułowcowych, nazywanych łupkami ze względu na ich zdolność do łatwego dzielenia się na cienkie płytki pod wpływem uderzenia. Gaz łupkowy nie różni się składem od naturalnego gazu ziemnego. Zawiera głównie metan (75–95%) oraz azot. Jest gazem bezwonny.

źródło: <http://www.pgi.gov.pl/pl/instytut-geologiczny-surowce-mineralne/4075-ten-straszny-gaz-lupkowy.html>

Technologia poszukiwania gazu w łupkach (skałach osadowych) polega w pierwszym etapie na wierceniu otworu pionowego o zmniejszającej się średnicy, aż do nasyconych gazem warstw. Na terenie Polski gaz uwięziony w skałach łupkowych znajduje się na głębokości poniżej 3000 metrów od powierzchni gruntu. W rejonie Mikołajek Pomorskich odwierty mogą osiągać głębokości powyżej 3 kilometrów.

Otwór na całej swojej długości jest obłożony rurami stalowymi. Przestrzeń pomiędzy ścianami odwiertu a rurą wypełniana jest cementem. Szczelność instalacji zależy od zespojenia cementu i odpowiedniego połączenia poszczególnych fragmentów odwiertu (sekcji).

Po dotarciu do warstw łupków osadowych, drążone są odwierty poziome, które są zabezpieczane identycznie jak odwierty pionowe (rury i cement).

Skała łupkowa jest nieprzepuszczalna, a gaz jest w niej uwięziony, nie wydostaje się samoistnie. W celu uwolnienia gazu stosuje się technikę **kruszenia skały** zwaną szczelinowaniem hydraulicznym.

Szczelinowanie jest znanym od lat sposobem na udrożnienie odwiertu w celu zainicjowania przepływu gazu. Polega na wpompowaniu w skałę pod dużym ciśnieniem płynu szczelinującego, który tworzy i utrzymuje szczeliny w skałach, przez które uwalniać się będzie gaz. Płyn składa się głównie z wody i piasku (ziarenka piasku utrzymują drożność szczelin) co stanowi 96-98% płynu oraz dodatków chemicznych wraz z materiałami ceramicznymi co stanowi pozostałe 2-4% płynu szczelinującego. Do szczelinowania odcinka o długości 100 metrów potrzeba od 1100 do 1300 m³ wody. Cały proces wiercenia trwa około 8 tygodni natomiast szczelinowanie nie dłużej niż 14 dni.

Jeśli szczelinowanie jest skuteczne to gaz będzie się wydobywał z otworu samoczynnie, pod stosunkowo niskim ciśnieniem.

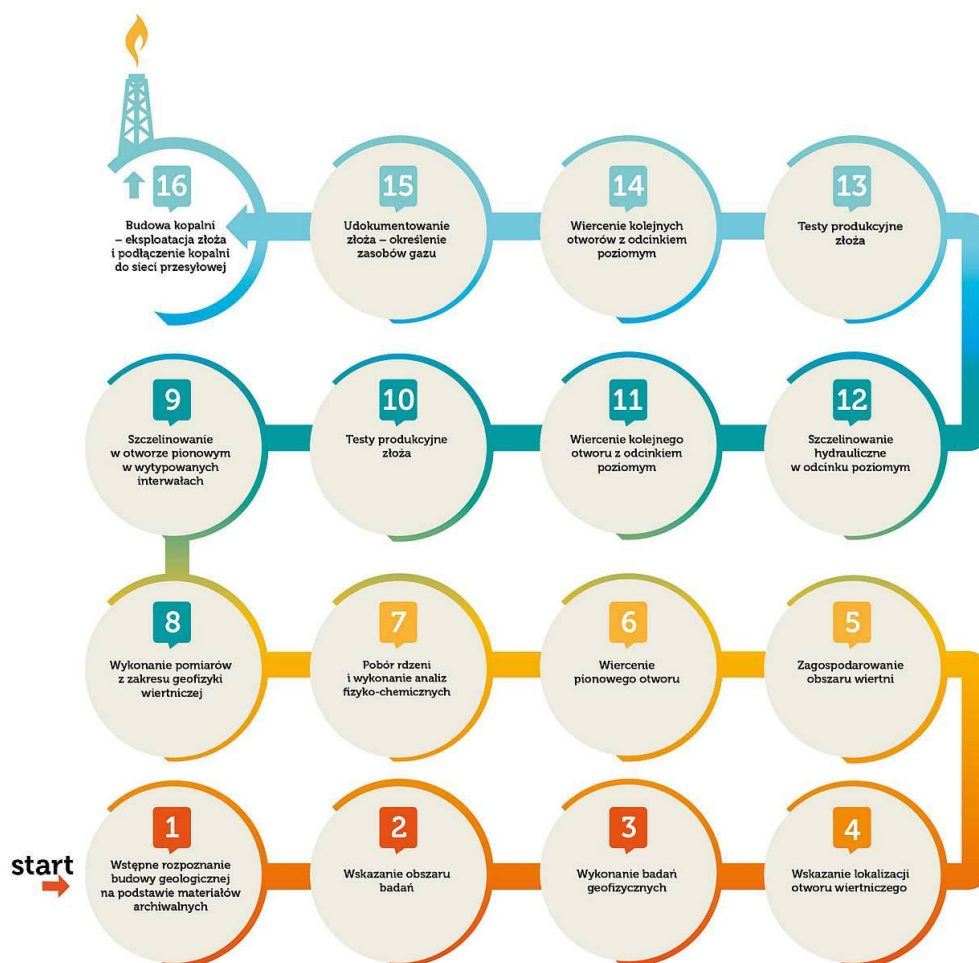
Jeśli gazu nie będzie, bądź nie będzie można go wydobyć, teren odwiertu jest poddawany rekultywacji, a sam otwór likwidowany i zabezpieczany. Na powierzchni gruntu jedynym widocznym elementem jest tabliczka informacyjna oznaczająca, że "kiedyś był tutaj odwiert", a po wcześniejszych działaniach górniczych nie ma śladu.

W przypadku satysfakcjonującej wielkości wydobywanego się gazu, pod odwiert zostaną podłączone urządzenia do technologicznego uzdatniania gazu tak aby można go było wtłoczyć w system gazociągów przesyłowych. Odpowiednią instalację do odbioru gazu musi zapewnić

państwowa spółka Gaz System S.A, która jest Operatorem Gazociągów przesyłowych w Polsce. Wydobycie z jednego odwiertu może trwać od kilkunastu do kilkudziesięciu lat, w zależności od zasobności złoża.

gaz ziemny z łupków

etapy
prac poszukiwawczo-
rozpoznawczych

Państwowy Instytut Geologiczny
Państwowy Instytut Badawczy

www.pgi.gov.pl

źródło: http://www.pgi.gov.pl/images/stories/informacje_prasowe/gaz_niekonwencjonalny/gaz2.jpg

3.1.1 Woda

Bezpieczeństwo źródeł wody i utrzymanie jej jakości tak, aby była bezpieczna dla zdrowia ludzi i zwierząt to jedna z kluczowych kwestii dla mieszkańców Mikołajek Pomorskich.

Mieszkańcy są zaniepokojeni: *“Przeraża to, że będzie szło 3,5 km w dół, że później będą poziome odwierty, co się z nami będzie tu działo, czy będziemy mieli wodę, czy nam ta woda nie zginie ...”*

“Nic nie wiemy o procesie technologicznym (...), ile trzeba wody, jakie związki będą wtłoczone”.

Na etapie poszukiwania gazu z łupków wodę wykorzystuje się głównie przy wierceniu i szczelinowaniu. Przy założeniu że proces szczelinowania będzie obejmował odcinek o długości około 1500 metrów to łącznie w procesie wiercenia i szczelinowania wykorzystuje się około 20 tys. m³ wody. Do wiercenia stosuje się tzw. płuczkę wiertniczą, której celem jest chłodzenie pracującego wiertła, utrzymanie stabilności otworu, wynoszenie urobku (odwierconych skał) na powierzchnię i utrzymywanie odpowiedniego ciśnienia w odwiercie. Płuczka ma różny skład w zależności od etapu wiercenia, lokalnych warunków hydrogeologicznych i stosowanej technologii. Płuczka pracuje w obiegu zamkniętym, po zakończeniu wiercenia jest utylizowana.

Natomiast płyn szczelinujący odzyskiwany jest częściowo (od 20 do 40%), a po oczyszczeniu może być wykorzystywany ponownie. Skład płynu to głównie woda oraz piasek i substancje chemiczne (większość to powszechnie stosowane w gospodarstwach domowych środki):

Substancja	co powoduje	zastosowanie
Kwasy	Wspomaga rozpuszczanie minerałów oraz inicjuje powstawanie pęknięć w skałach	Środek do czyszczenia basenów pływackich
Aldehyd glutarowy	Niszczy bakterie występujące w wodzie	Dezynfekcja i sterylizacja narzędzi medycznych i dentystycznych
Formamid dimetylowy	Zapobiega korozji rur okładzinowych	Farmaceutyki, włókna akrylowe i plastik
Chlorek potasu	Składnik słonego płynu	Niskosodowy zamiennik soli spożywczej (sól potasowa)
Guma guar	Zwiększa lepkość wody tworząc zawiesinę piasku	Zagęszczacz w kosmetykach, wypiekach, lodach, paście do zębów, sosach
Glikol etylenowy	Zapobiega tworzeniu się kamienia na ścianach rur	Płyn do spryskiwaczy, domowe środki czyszczące i odmrażacz
Węglan potasu \sodu	Pomaga utrzymać skuteczność innych składników płynu np. czynników umożliwiających sieciowanie	Detergenty, mydło, płyn do płukania, szkło i ceramika
Chlorek sodu	Pozwala opóźnić proces rozkładu łańcuchów polimerowych	Sól kuchenna
Sole boranowe	Utrzymuje lepkość cieczy przy wzroście temperatury	Detergenty, mydło i kosmetyki
Poliakryloamid	Ogranicza tarcie między płynem a rurą	Uzdatnianie wody, nawożenie gleby
Destylator ropy naftowej	"Wygładza" wodę w celu zminimalizowania tarcia	Środek do demakijażu, środków przeczyszczających i cukierków
Kwasek cytrynowy	Zapobiega wytrącaniu się tlenków metali	Dodatek do żywności: jedzenie, napoje, sok cytrynowy
Wodorosiarczan amonowy	Usuwa tlen z wody w celu ochrony rur przed korozją	Kosmetyki, do produkcji jedzenia i napojów, uzdatniania wody
Materiał podsadzkowy	Utrzymuje szczeliny w stanie otwartym co umożliwia wydostawanie się gazów	Filtracja wody pitnej, wysokiej czystości piasek
Izopropanol	Używany w celu zwiększenia lepkości płynu szczelnującego	Środek do czyszczenia szyb, antyperspiranty i farby do włosów

Same skały łupkowe są praktycznie nieprzepuszczalne dla cieczy i gazów. Szczelinowanie odbywa się na dużej głębokości. Według opinii geologa i hydrogeologa nie ma żadnego ryzyka aby zarówno płyn szczelinujący oraz sam gaz przedostały się na powierzchnię drogą inną niż przygotowany odwiert lub przedostały się do wód podziemnych, z których gmina pozyskuje wodę pitną.

Woda pitna (wody podziemne) w rejonie Mikołajek Pomorskich, znajdują się do głębokości 200 m. Gminne ujęcie wody ma głębokość 40 metrów. Pomiędzy warstwami wodonośnymi a łupkami nasyconymi gazem jest minimum 2,5 km w większości nieprzepuszczalnych skał (w tym skał ilastych).

Wg danych Państwowego Instytutu Geologicznego w ciągu ostatnich kilkudziesięciu lat w Polsce wykonano 7500 odwiertów głębokich (złoża konwencjonalne) i nie odnotowano ani jednego przypadku, aby płuczka wiertnicza lub płyn szczelinujący skażyły wodę .

Warto także pamiętać, że metan prawie nie rozpuszcza się w wodzie. Jego maksymalne stężenie to 3,5 mg w 100 g cieczy.

Szczelność całej instalacji leży szczególnie w interesie firmy poszukiwawczej / wydobywczej bo poza szkodami w środowisku, firma ponosiła by także znaczne straty finansowe, jeśli gaz miałby wydostawać się z instalacji.

W celu monitorowania jakości wody wykonuje się badania fizyko-chemiczne, cyklicznie powtarzane. Jednocześnie na wniosek każdego mieszkańca Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska ma obowiązek skontrolować jakość wody.

Drugą ważną dla mieszkańców kwestią związaną z wykorzystaniem wody do poszukiwania gazu jest wpływ tych poborów na zasoby wody w całej okolicy.

Firma ENI korzysta z wody w sposób całkowicie monitorowany. Przed rozpoczęciem jakichkolwiek prac, musi określić precyzyjnie ilość wody potrzebnej w procesie oraz uzyskać pozwolenie wodnoprawne, które reguluje, ile wody może zużyć, jaki może być maksymalny przepływ i skąd woda będzie pobierana.

W opinii zaproszonych ekspertów, ilość wykorzystywanej wody dla jednego czy nawet kilku odwiertów nie stanowi żadnego zagrożenia dla gminnych zasobów wody. Dodatkowo woda używana w procesie szczelinowania jest magazynowana na wiertni przez dłuższy czas, tak aby nie pobierać jednorazowo większej ilości. Pozwolenie wodnoprawne wydaje Starosta Sztumski. Każdy ma prawo wglądu w ten dokument.

3.1.2. Grunty

Przed przystąpieniem do prac poszukiwawczych plac działań wiertniczych musi zostać odpowiednio przygotowany. W tym celu usuwana jest warstwa humusu i gromadzona wokół placu w postaci wałów, które jednocześnie chronią okolicę przed hałasem i światłem w nocy. Następnie całość terenu przykrywa się nieprzepuszczalną folią i wysypuje się specjalną warstwę podsypki, na której układane są betonowe płyty. Wokół terenu wiertni wykonany jest system odprowadzania deszczówki (dreny) oraz wszelkich innych płynów. Istnieją dwa osobne zbiorniki, w których gromadzone są wszelkie substancje płynne z wiertni – w tym jeden przeznaczony specjalnie dla tzw. strefy przyodwiertowej. Odcieki z drenów są sukcesywnie odbierane przez wyspecjalizowane firmy posiadające odpowiednie pozwolenia i instalacje, zapewniające ich właściwą utylizację/usuwanie. Po zakończeniu prac wiertniczych firma ma obowiązek przywrócić teren do stanu pierwotnego. Gleba z wałów wraca na swoje miejsce. Wszelkie odpady z płynu hydraulicznego oraz płuczki również gromadzone są w specjalnych zbiornikach i wywożone przez wyspecjalizowane i uprawnione do tego firmy. Wg opinii ekspertów, podczas prowadzenia odwiertu, ryzyko skażenia gruntów jest znikome.

3.1.3 Krajobraz

Mieszkańcy obawiali się, że *“Jak ludzie będą mieli rafinerię pod oknem, to kto tu będzie chciał przyjeżdżać”*. Cały cykl prac wiertniczych w fazie poszukiwawczej trwa 12 tygodni dla jednego otworu, natomiast na jednej wiertni może powstać kilka odwiertów.

Wieża wiertnicza ma wysokość ok 40 metrów. W tym czasie urządzenia wiertnicze mogą stanowić element wpływający negatywnie na krajobraz. Jednak po wykonaniu ostatniego odwiertu wieża wiertnicza jest demontowana. W związku z powyższym, proces poszukiwawczy może wpłynąć na krajobraz gminy, jednak jest to wpływ ograniczony w czasie. Jeden z członków LKD zauważył jednak, że na tym etapie takie prace to *“ciekawostka a nie zagrożenie dla gminy”*.

Na etapie wydobywania, urządzenia wyglądają zupełnie inaczej – są to urządzenia stosunkowo niewielkie i nie stanowiące widocznego elementu krajobrazu.

Poniższe zdjęcie obrazuje, jak wyglądają urządzenia podczas wydobywania gazu.

3.1.4. Hałas

Hałas podczas całego procesu inwestycyjnego generowany jest przede wszystkim przez urządzenia wykorzystywane w procesie wiercenia (generatory zasilania, wiertnica). Jednak uciążliwość ta jest ograniczona w czasie do max. 12 tygodni dla jednego odwiertu. Zgodnie z wydawanymi decyzjami, emisja hałasu nie może przekraczać dopuszczalnych poziomów.

Normy hałasu dla terenów zabudowanych wynoszą:

55 dB dla pory dziennej

45 dB dla pory nocnej

W celu zabezpieczenia przed hałasem stosuje się takie rozwiązania jak ekrany akustyczne czy “ciche” agregaty prądotwórcze. Firma ENI poinformowała, że na żadnym z odwiertów realizowanych do tej pory w Polsce, normy hałasu nie były przekroczone oraz zadeklarowała, że będzie reagować na każdą informację od mieszkańców o uciążliwości prowadzonych prac i minimalizować oddziaływanie akustyczne.

3.2 Infrastruktura drogowa

Znaczny wzrost natężenia ruchu na drogach w gminie będzie najbardziej uciążliwym efektem prac związanych z poszukiwaniem gazu. Największe natężenie ruchu występuje podczas montażu i demontażu wiertni, kiedy to dziennie może pojawiać się do 25 samochodów ciężarowych. Takie maksymalne obciążenie w trakcie trwania jednego cyklu wiertniczego może trwać przez 20 dni. W pozostałe dni natężenie ruchu będzie znacznie mniejsze (do 15 samochodów na dzień). Będą również takie dni, kiedy ruchu będzie praktycznie niezauważalny.

Należy uwzględnić, że już teraz mieszkańcy źle oceniają jakość dróg w gminie, a działania wiertnicze na pewno nie poprawią tej sytuacji: *“Największy problem to zły stan dróg albo ich brak, to powinno być na pierwszym miejscu w myśleniu o wszystkich inwestycjach. Jest ciężko namówić inwestorów żeby tutaj inwestowali, drogi są wąskie, nieprzejezdne. W każdej gospodarce drogi to są jakby układ krwionośny”*.

W przypadku zniszczeń, jakie mogą pojawić się wskutek wzmożonego ruchu pojazdów firma **ENI w porozumieniu z wójtem przywróci stan drogi do stanu poprzedniego**. W tym celu już przed rozpoczęciem jakichkolwiek prac na terenie gminy, została przygotowana dokumentacja fotograficzna stanu technicznego dróg w gminie. Ponadto każdy transport większej ilości elementów niezbędnych do prac, jest uzgadniany z zarządcami dróg, w porozumieniu z którymi ustalana jest trasa powodująca jak najmniejsze uciążliwości w normalnym ruchu lokalnym.

3.3 Komunikacja między interesariuszami

Projekt “Razem o Łupkach” jest pierwszym przeprowadzonym na taką skalę procesem dialogowym w gminie. Dlatego też wypracowane na spotkaniach LKD zasady komunikacji między mieszkańcami, gminą i investorem należy potraktować jako przygotowanie do stworzenia kompleksowej polityki informacyjnej w każdej ważnej dla mieszkańców kwestii.

Tym bardziej, że jak informowali nas mieszkańcy: *“Ciężka jest współpraca tutaj z ludźmi (...) Jak się organizowało spotkania z ludźmi to kilka osób przychodziło na tysiąc mieszkańców. Nie ma tak zaangażowania ludzi, żeby przyszli i nam sami powiedzieli zróbmy to”*.

Jednocześnie sprawa gazu precyzyjnie uwypukliła główne oczekiwania mieszkańców, co do sposobu ich informowania i konsultowania ważnych dla gminy inwestycji i planów.

Przed procesem w gminie odbywały się spotkania informacyjne nt. planowanego poszukiwania gazu, jednak jak się okazało te działania nie były dla mieszkańców wystarczające, a informacja o nich nie do wszystkich dotarła. *“Nikt nic nie mówił, nie pytał. Teraz dopiero jak tą płytę położyli”*.

Lokalny Komitet Dialogu zaproponował następujące kryteria, jakie powinna spełniać procedura komunikacyjna:

- Transparentność procesu negocjacyjnego LKD
- Rzetelność, dostępność i czytelność dla mieszkańców przekazywanych informacji
- Informacje powinny docierać do jak największej liczby mieszkańców
- Informacja nie będzie formą propagandy

Jednocześnie LKD zaproponował wykorzystanie różnych narzędzi komunikacyjnych:

- Członkowie LKD rozmawiają z sąsiadami (2 na tydzień)
- Przygotowanie podsumowań z kolejnych spotkań LKD (główne tezy) i ich publikacja
- Transkrypcja video – spotkań z ekspertami
- Otwarte spotkanie z mieszkańcami – na koniec procesu LKD
- Mailing – utworzenie bazy adresów e-mail mieszkańców i rozsyłka informacji
- Tablica informacyjna o inwestycji w gaz łupkowy
- Wykorzystanie imprez okolicznościowych do przekazywania informacji
- Spotkania w sołectwach po zakończeniu procesu
- Rozsyłanie wszelkich informacji o procesie negocjacyjnym oraz inwestycji do Radnych Gminy Mikołajki Pomorskie
- Wykorzystanie Kościoła jako miejsca rozpowszechniania informacji natury organizacyjnej
- Rozsyłanie informacji przez portal społecznościowy Facebook – funpage gminy
- Bieżące publikowanie informacji na stronie www Urzędu Gminy
- Publikowanie informacji w lokalnej prasie
- Umieszczenie skrzynki pytań nt. gazu łupkowego w Urzędzie Gminy i jej obsługa przez Panią Pełnomocnik ds. Dialogu

Część działań już zostało wdrożone. Na stronie www Urzędu Gminy pojawiły się informacje dotyczące trwającego procesu, Urząd Gminy rozpoczął także tworzenie bazy adresów mailowych wszystkich zainteresowanych mieszkańców tematem konsultacji.

Lokalny Komitet Dialogu ustalił także, że firma Eni będzie informowała Wójta Gminy o swoich planach związanych z pracami inwestycyjnymi, a Wójt przekazywał informacje mieszkańcom.

3.4 Korzyści dla gminy i mieszkańców

Mieszkańcy gminy Mikołajki Pomorskie głównie obawiali się, że inwestycja związana z poszukiwaniem i wydobywaniem gazu łupkowego przyniesie korzyści Państwu, firmie ENI i tylko nielicznej grupie osób lokalnych. *“Pracy dla mieszkańców nie będzie, bo pewnie trzeba mieć uprawnienia do takiej pracy”* oraz, że: *“Jedynie ten gospodarz, który ziemię dzierżawi, bo on ma z tego pieniążki”*.

Tymczasem rozmowy prowadzone w ramach Lokalnego Komitetu Dialogu pokazują, że korzyści dla społeczności lokalnej mogą mieć różnorodny charakter.

Jedną z nich będzie wzrost dochodów z podatków. Do kasy gminy może wpłynąć 15 zł z każdego wydobytego 1000m³ (z projektu ustawy). Ponadto gmina otrzymuje część płaconej przez operatora opłaty koncesyjnej, podatki od nieruchomości, opłaty za wyłączenie z produkcji rolniczej, itp.

Podczas działania wiertni istnieje szereg możliwości dla społeczności lokalnej do nawiązania współpracy i bezpośredniego skorzystania z działalności prowadzonej przez firmę na tym terenie. Dotyczy to np. konieczności zakwaterowania pracowników firmy oraz licznych podwykonawców, zapewnienia usług gastronomicznych dla pracowników i podwykonawców, korzystania przez pracowników i podwykonawców z lokalnych usług o charakterze codziennym (sklepy, lekarz, fryzjer, itp.). Ale także świadczenia przez lokalne firmy usług transportowych, usług ochrony, sprzątania, odśnieżania czy zlecenia innych technicznych usług niespecjalistycznych.

W związku z zaangażowaniem w rozwój społeczności lokalnej Firma ENI prowadzi program, w ramach którego można aplikować o fundusze służące poprawie jakości życia mieszkańców. Mogą to być inwestycje w edukację, rekreację, bezpieczeństwo.

Firma ENI oferuje również praktyki lub staże dla studentów pochodzących z gminy, studiujących kierunki związane z działalnością prowadzoną przez firmę na etapie poszukiwawczym oraz stypendia (Fundusz Talenty).

3.5 Regulacje prawne

Wśród najważniejszych polskich ustaw regulujących proces inwestycyjny związany z poszukiwaniem i wydobyciem gazu z łupków należą:

- Ustawa z dnia 11 czerwca 2011 r. Prawo geologiczne i górnicze (Dz.U. nr 163, poz. 981);
- Ustawa z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko (Dz.U. nr 199, poz. 1227 ze zm.);
- Ustawa z dnia 10 lipca 2008 r. o odpadach wydobywczych (Dz.U. z 2008 roku nr 138 poz. 865 ze zm.);
- Ustawa z dnia 13 kwietnia 2007 r. o zapobieganiu szkodom w środowisku i ich naprawie (Dz.U. nr 75, poz. 493 ze zm.);
- Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (Dz.U. z 2009 r. nr 151, poz. 1220 ze zm.);
- Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (Dz.U. nr 80 poz. 717 ze zm.);
- Ustawa z dnia 13 września 2002 r. o produktach biobójczych (Dz.U. z 2007 roku nr 39 poz. 252 ze zm.);
- Ustawa z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i odprowadzaniu ścieków (Dz.U. z 2006 roku nr 123 poz. 858 ze zm.);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. o odpadach (t.j. Dz.U. z 2010 r. nr 185, poz. 1243 ze zm.);
- Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – Prawo ochrony środowiska (Dz.U. z 2008 nr 25, poz. 150 ze zm.);
- Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. - Prawo wodne (Dz.U. 2012 r. poz. 145);
- Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (Dz.U. z 2010 r. nr 243, poz. 1623 z późn zm.);
- Ustawa z dnia 21 marca 1991 r. o obszarach morskich Rzeczypospolitej Polskiej i administracji morskiej (Dz. U. z 2003 r. nr 153, poz. 1502, ze zm.)

Przywołane akty prawne mają zastosowanie szczególnie z uwagi na:

- wymagania w zakresie poszukiwania, rozpoznawania oraz wydobycia gazu z łupków wynikające z uwarunkowań środowiska hydrogeologicznego,
- potencjalne kolizje z przedmiotem i celami ochrony, integralnością obszarów Natura 2000 oraz spójnością sieci Natura2000, innymi formami ochrony przyrody lub obszarami ochronnymi wód,
- obowiązek oceny oddziaływania na środowisko, w tym na obszary Natura 2000 oraz krajobraz, jak też na warunki życia ludzi i związane z tym procedury udziału społecznego,
- szczególne korzystanie z wód dla potrzeb procesu szczelinowania i technologii wydobycia gazu,
- wymagania ochrony i monitoringu wód przeznaczonych do spożycia przez ludzi oraz wód podziemnych,
- wymagania dotyczące gospodarowania odpadami wydobywczymi, stworzenia programu w tym zakresie i ew. obowiązek uzyskania zezwolenia na prowadzenie obiektu unieszkodliwiania odpadów wydobywczych,
- ewentualność bezbiornikowego magazynowania substancji lub składowania odpadów w górotworze,
- ewentualność wykorzystania, przechowywania, przetwarzania, składowania, uwalniania do środowiska oraz transportu substancji niebezpiecznych i mieszanin niebezpiecznych lub substancji stwarzających zagrożenie i mieszanin stwarzających zagrożenie w rozumieniu przepisów o substancjach chemicznych i ich mieszaninach,
- ewentualność transportu materiałów niebezpiecznych w rozumieniu ustawy z dnia 18 sierpnia 2011 r. o bezpieczeństwie morskim,
- ewentualność posługiwania się substancjami niebezpiecznymi, które mogą być źródłem „poważnej awarii przemysłowej” lub produktami biobójczymi dla potrzeb stosowania płynu szczelinującego,
- ewentualność magazynowania i przesyłu gazu na dużą skalę.

Planowane są zmiany w regulacjach prawnych związanych z poszukiwaniem i wydobywaniem gazu łupkowego, zarówno w aspektach środowiskowych jak i podatkowych, jednak na czas prowadzenia procesu dialogowego dostępne są tylko niektóre projekty.

Nie uchwalono także odpowiednich przepisów, które umożliwiałyby samorządom wykonanie symulacji wpływów do budżetu gminy.

“Korzyści dla gminy to podatki tylko kto będzie trzymał na tym rękę, gmina czy państwo? (...) Jeżeli większość podatków będzie wpływać do państwa a nie do gminy, to nic na tym nie skorzystamy” . “Ktoś obliczył, że taka gmina jak nasza może uzyskać 6 mln z tej inwestycji rocznie, a to jest połowa naszego budżetu” .

Po prezentacji i dyskusji z zaproszonym ekspertem, uczestnicy grupy LKD mieli poczucie, że szereg uregulowań prawnych zapewnia pewien poziom bezpieczeństwa. Natomiast kluczowa ich zdaniem będzie relacja między Firmą ENI a Gminą i mieszkańcami, ponieważ tylko zgodnie żyjący sąsiedzi będą dbać o siebie nawzajem oraz o otaczające ich otoczenie.

Poruszono także kwestie obaw mieszkańców związanych z możliwością wywłaszczenia właścicieli nieruchomości na rzecz firmy, która poszukuje gazu z łupków. Dyskusja w ramach LKD doprowadziła jednak do wniosku, iż specyfika prowadzenia tego typu prac poszukiwawczych powoduje, iż wywłaszczenia są mało prawdopodobne. Na etapie poszukiwawczym potrzebna jest zawsze zgoda właściciela gruntu na prowadzenie prac poszukiwawczych. Nie ma możliwości prowadzenia ich przy jakimkolwiek sprzeciwie właściciela. Poszukiwanie kopalin nie podlega także tzw. ustawie drogowej, zatem ścieżka postępowania w przypadku wywłaszczeń na budowę dróg nie znajduje zastosowania przy kopalinach. Firma dochodzić może jedynie swoich praw w momencie, gdy taką zgodę właściciela ziemi uzyskała, rozpoczęła duże inwestycje, stwierdziła, że znajduje się tam kopalina w ilości opłacalnej do komercyjnego wydobywania, a właściciel by taką zgodę na korzystanie z gruntu cofnął. W obliczu poniesionych kosztów prac oraz obecności złoża, firma może dochodzić prawa do korzystania z nieruchomości w zakresie nie większym, niż wymagany do prowadzenia działalności. Sytuacja ta jest jednak mało prawdopodobna, z uwagi na fakt, iż firma, aby wejść na daną nieruchomość i rozpocząć jakiegokolwiek prace, musi mieć zgodę właściciela w formie umowy o wzajemnych zobowiązaniach.

3.6 Sytuacje awaryjne mające wpływ na życie mieszkańców gminy Mikołajki Pomorskie.

Głównymi zagadnieniami poruszonymi w tym obszarze były: przepływ informacji między mieszkańcami a Firmą ENI oraz czas i sposób reakcji na daną sytuację awaryjną. Na każdej z lokalizacji firmy znajduje się tablica informacyjna z numerami telefonów zarówno do centrali firmy w Warszawie, jak i lokalnego pracownika ds. ochrony środowiska i BHP.

Lokalny Komitet Dialogu proponuje, żeby w sytuacjach awaryjnych informacja do mieszkańców od Firmy ENI oraz od mieszkańców do firmy ENI była przekazywana poprzez Urząd Gminy.

Jednocześnie ustalono, że w celu przeciwdziałania poważnej awarii i ograniczenia ewentualnych skutków wystąpienia **Nadzwyczajnych Zagrożeń Środowiska**, wykonawcy prac poszukiwawczych (Eni Polska Sp. z o.o.) muszą posiadać opracowane instrukcje, z którymi są zapoznani wszyscy pracownicy przebywający na wiertni. Konieczność opracowania, posiadania i stosowania odpowiednich procedur bezpieczeństwa wynika z Ustawy Prawo Geologiczne i Górnicze, oraz przepisów wykonawczych do tej ustawy, a także obowiązujących standardów branżowych HSE.

Realizacja prac zgodnie z zatwierdzonymi projektami badań sejsmicznych i wiertniczych, przestrzeganie zasad postępowania z materiałami wybuchowymi i środkami chemicznymi stosowanymi w pracach geologicznych, a także dotrzymanie wymaganych stref bezpieczeństwa określanych stosownymi przepisami, w tym m.in.:

- Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 17 czerwca 2002 r. w sprawie nabywania, przechowywania i używania środków strzałowych w zakładach górniczych (Dz. U. 2002 Nr 92, poz. 818),
- Rozporządzeniem Ministra Gospodarki z dnia 28 czerwca 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny pracy, prowadzenia ruchu oraz specjalistycznego zabezpieczenia przeciwpożarowego w zakładach górniczych wydobywających kopaliny otworami wiertniczymi (Dz. U. 2002 Nr 109, poz. 961),

- Rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 14 czerwca 2002r. w sprawie zagrożeń naturalnych w zakładach górniczych (Dz. U. 2002 Nr 94, poz. 841),

zapewnić mają prowadzenie prac geologicznych w sposób bezpieczny dla ludzi i środowiska przyrodniczego i uchronić przed ewentualnymi skutkami takich sytuacji.

Na etapie zagospodarowania wiertni wyznacza się i zachowuje odpowiedniej wielkości strefy ochronne, obejmujące fragmenty placu w bezpośrednim sąsiedztwie newralgicznych punktów instalacji paliwowej.

W celu przeciwdziałania i zapobiegania możliwości zaistnienia zagrożeniom nadzwyczajnym stosuje się odpowiednie metody zaradcze.

Zalecenia ogólne:

- Szkolenia pracowników na wypadek awarii,
- Stosownie instrukcji i zarządzenia oraz egzekwowanie ich przestrzegania,
- Realizacja prac zgodnie z zatwierdzonymi projektami badań sejsmicznych i wiertniczych, przestrzeganie zasad postępowania z środkami chemicznymi stosowanymi w pracach geologicznych, a także dotrzymanie wymaganych stref bezpieczeństwa określanych stosownymi przepisami,
- Utrzymywanie w należytym stanie sprzętu ppoż.,
- Stały postęp technologiczny i naukowy, używanie nowoczesnego sprzętu i rozwiązań technologicznych skutecznie zapobiega poważnym awariom.

Firma ENI posiada specjalną procedurę, o nazwie **Emergency Response Plan (Plan Reagowania w Sytuacjach Kryzysowych)**, która precyzyjnie określa nie tylko skład zespołu do spraw kryzysowych (który funkcjonuje w firmie 24 godziny na dobę, 365 dni w roku), ale przede wszystkim sekwencję działań oraz zakres obowiązków każdego z członków zespołu w konkretnej sytuacji kryzysowej.

Firma zawarła także umowę o świadczenie usług ratownictwa górniczego ze stacją ratownictwa w Krakowie. Ponadto, posiada dodatkową ochronę w zakresie usług ratownictwa w ramach globalnego systemu korporacji - świadczoną przez wyspecjalizowaną firmę Wild Well Control.

Na każdej lokalizacji zapewniany jest system łączności z jednostkami: Straży Pożarnej, Pogotowia Ratunkowego i Policji, oraz służbami ratownictwa górniczego.

Ponadto, na każdej z działających wiertni znajdują się dedykowani pracownicy działu Ochrony Środowiska i BHP, których zadaniem jest weryfikacja, uzgodnienie i odpowiednie dopasowanie procedur dotyczących sytuacji kryzysowych u każdego z podwykonawców pracujących na wiertni, aby były one zgodne ze standardami firmy ENI i zapewniały spójność działań w takich przypadkach.

4. Wnioski dla Zespołu Koordynującego

- brak symulacji wpływów dla Gminy wynikających z podatków - należy przeprowadzić symulację potencjalnych wpływów z podatków dla gmin i innych ewentualnych korzyści,
- zabezpieczenie na wypadek szkód - w przypadku szkody w środowisku, procedura odszkodowawcza może znacznie rozciągnąć się w czasie, dlatego proponuje się utworzenie funduszu odszkodowawczego przez Państwo, na wypadek sytuacji kryzysowych,
- transport ponadnormatywny, ponadgabarytowy - wymagane są nowe prawne regulacje (wyższe opłaty).

5. Umowa społeczna

My, Mieszkańcy Gminy Mikołajki Pomorskie, Władze Gminy Mikołajki Pomorskie oraz Firma ENI Polska Sp. z o.o., w celu stworzenia dobrej i obopólnie korzystnej współpracy, mając na względzie potrzebę umożliwienia rozwoju wszystkich grup Interesariuszy i zapewnienia ekologicznego bezpieczeństwa inwestycji w związku z poszukiwaniem i wydobyciem gazu z łupków w gminie Mikołajki Pomorskie, niniejszym deklarujemy, co następuje:

Eni Polska sp. z o.o. deklaruje:

- *wykonywanie wszelkich prac na terenie gminy zgodnie z wymaganiami polskiego prawa, koncesji, decyzji właściwych urzędów państwowych oraz najlepszą praktyką międzynarodową przemysłu ropy i gazu, a także w poszanowaniu lokalnej społeczności i środowiska naturalnego,*
- *informowanie Wójta Gminy Mikołajki Pomorskie o postępie prac i wszelkich znaczących wydarzeniach i decyzjach, w celu dalszego informowania mieszkańców,*
- *gotowość do angażowania się w konstruktywny dialog z mieszkańcami gminy w zakresie działalności firmy,*
- *korzystanie z niespecjalistycznych usług zewnętrznych niezbędnych przy realizacji inwestycji świadczonych przez lokalne firmy, na podstawie przeprowadzonych przetargów,*
- *w związku z zaangażowaniem w rozwój społeczności lokalnej, prowadzenie specjalnego programu, w ramach którego gmina może składać wnioski o współudział firmy w realizacji lokalnych inicjatyw,*
- *oferowanie, w miarę możliwości, na etapie prac poszukiwawczych możliwości realizacji praktyk dla studentów pochodzących z gminy, studiujących kierunki związane z działalnością prowadzoną przez firmę,*
- *oferowanie, w miarę możliwości, na etapie wydobywczym, dla studentów pochodzących z gminy i studiujących kierunki związane z działalnością prowadzoną przez firmę, możliwości ubiegania się o stypendia w ramach programu Master Medea.*

Wójt Gminy Mikołajki Pomorskie deklaruje:

- *informowanie mieszkańców o każdym etapie prac i decyzjach firmy Eni Polska Sp. z o.o.,*

- udostępnienie mieszkańcom wszelkich informacji związanych z poszukiwaniem i wydobywaniem gazu z łupków na terenie gminy na stronie internetowej Urzędu Gminy, na portalu społecznościowym, poprzez mailing i podczas otwartych spotkań z mieszkańcami,
- współpracę z firmą Eni Polska Sp. z o.o. na warunkach partnerskich, z jednoczesnym wsparciem firmy w procedurach administracyjnych,
- współpracę z firmą Eni Polska Sp z o.o. w komunikacji i promocji na zewnątrz gminy (np. udział w innych projektach dialogowych czy kampaniach informacyjnych).

Mieszkańcy Gminy Mikołajki Pomorskie deklarują:

- akceptację obecności "nowego sąsiada" na terenie Gminy,
- współpracę z firmą w przypadku zapotrzebowania z jej strony na niespecjalistyczne usługi zewnętrzne,
- wyrozumiałość dla czasowych niedogodności i utrudnień związanych z prowadzeniem prac poszukiwawczych/ wydobywczych,
- zgłaszanie wszelkich obaw dotyczących działalności firmy w pierwszej kolejności Wójtowi i firmie ENI Polska.

Mikołajki Pomorskie, 12 Września 2013